ĢENERĀLADVOKĀTES VERICAS TRSTENJAKAS [*VERICA TRSTENJAK*] SECINĀJUMI,

sniegti 2009. gada 14. maijā [1]

I — Ievads

1. *Juzgado de Primera Instancia nº4 de Bilbao* (Bilbao Pirmās instances tiesa Nr. 4, turpmāk tekstā — "iesniedzējtiesa") šajā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu vēršas Tiesā ar prejudiciālu jautājumu, kā interpretēt Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvu 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos [2].

2. Runa ir par jautājumu, vai no direktīvā paredzētā patērētāju tiesību aizsardzības mērķa izriet, ka valsts tiesa, kurai ir jālemj par pieteikumu par piespiedu izpildi, pēc savas ierosmes var izskatīt jautājumu par šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību un tā rezultātā atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, jo pēc tās uzskatiem vienošanās par šķīrējtiesu ietver negodīgu klauzulu, kas patērētājam ir nelabvēlīga.

1 — Oriģinālvaloda — vācu.
2 — OV L 95, 29. lpp.

II — Atbilstošās tiesību normas

A — *Kopienu tiesības*

3. Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam."

4. Šīs direktīvas 6. panta 1. punktā ir noteikts:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja [tirgotāja] ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši

savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam, un ka līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

5. Direktīvas 7. panta 1. punktā ir noteikts:

"Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju [tirgotāju] ar patērētājiem noslēgtos līgumos."

6. Direktīvas pielikumā piemēra labad ir norādīts tādu klauzulu saraksts, kuras var atzīt par negodīgām. Pielikuma 1. punkta q) apakšpunktā ir minētas klauzulas, kuru mērķis vai sekas ir "izslēgt vai kavēt patērētāja tiesības celt prasību tiesā vai izmantot jebkādus citus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo īpaši, pieprasot patērētājam iesniegt sūdzības tikai šķīrējtiesā, uz ko neattiecas juridiskas normas, nevajadzīgi ierobežojot tam pieejamos pierādījumus vai liekot tam pierādīt faktus, kurus atbilstoši attiecīgajiem tiesību aktiem vajadzētu pierādīt citai līguma pusei".

B — *Valsts tiesības*

7. Spānijas tiesībās patērētājus pret negodīgiem līguma noteikumiem aizsargā 1984. gada 10. jūlija *Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios* (Vispārējais likums Nr. 26/1984 par patērētāju un lietotāju tiesību aizsardzību, 1984. gada 24. jūlija *BOE* Nr. 176; turpmāk tekstā — "*Ley 26/1984*").

8. *Ley 26/1984* tika grozīts ar 1998. gada 13. aprīļa *Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación* (Likums Nr. 7/1998 par vispārējiem līgumu noteikumiem, 1998. gada 14. aprīļa *BOE* Nr. 89; turpmāk tekstā — "*Ley 7/1998*"), ar kuru attiecīgā direktīva tika transponēta valsts tiesībās.

9. Ar *Ley 7/1998* grozītajam *Ley 26/1984* cita starpā tika pievienots 10.a pants, kura 1. punktā ir noteikts:

"Par negodīgām klauzulām uzskata visus līguma noteikumus, par kuriem nav bijušas atsevišķas apspriešanās un kuras pretēji godprātīguma prasībām patērētājam nelabvēlīgi rada būtisku nelīdzsvarotību līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos.

Katrā ziņā šī likuma papildnoteikumā minētos līguma noteikumu piemērus uzskata par negodīgām klauzulām.

[..]"

10. *Ley 7/1998* 8. pantā ir noteikts:

"1. Vispārīgi noteikumi, kas, kaitējot līdzējam, pārkāpj šajā likumā vai jebkurā citā imperatīvā vai aizliedzošā tiesību normā noteikto, nav spēkā no noslēgšanas brīža, ja vien tajos to pārkāpuma gadījumā nav paredzētas atšķirīgas sankcijas.

2. It īpaši spēkā nav negodīgas vispārējas klauzulas patērētāju līgumos, ja turklāt šīs klauzulas ir tādas, kādas ir raksturotas *Ley 26/1984* [..] 10.a pantā un pirmajā papildnoteikumā."

11. Strīda rašanās laikā šķīrējtiesas darbību reglamentēja 2003. gada 23. decembra *Ley 60/2003 de Arbitraje* (Likums Nr. 60/2003 par šķīrējtiesu, 2003. gada 26. decembra *BOE* Nr. 309; turpmāk tekstā — "*Ley 60/2003*").

12. *Ley 60/2003* 8. panta 4. un 5. punktā ir noteikts:

"4. Lēmumu par piespiedu izpildi saskaņā ar Civilprocesa likuma 545. panta 2. punktu pieņem tās vietas pirmās instances tiesa, kurā pasludināts šķīrējtiesas nolēmums [..].

5. Prasību, kas vērsta pret šķīrējtiesas nolēmumu spēkā neesamības dēļ, ceļ tās vietas *Audiencia Provincial*, kurā tas ir pieņemts."

13. *Ley 60/2003* 22. pantā ir noteikts:

"1. Šķīrējtiesa ir tiesīga lemt par savu kompetenci, tostarp par iebildumiem attiecībā uz vienošanās par šķīrējtiesu esamību vai spēkā esamību, vai jebkādiem citiem iebildumiem, kuru novērtējums liedz izspriest lietu pēc būtības. Šajā ziņā līgumā ietverto vienošanos par šķīrējtiesu uzskata par vienošanos, kas nošķirta no pārējiem tā noteikumiem. Šķīrējtiesas lēmums, ar kuru līgums atzīts par spēkā neesošu, pats par sevi vien nepadara par spēkā neesošu vienošanos par šķīrējtiesu.

2. Iepriekšējā punktā minētie iebildumi jāizvirza ne vēlāk kā pretprasības celšanas brīdī. Šādus iebildumus neliedz izvirzīt apstāklis, ka puse iecēlusi šķīrējtiesnesi vai piedalījusies šķīrējtiesnešu kandidatūru izvirzīšanā. Iebildums par to, ka šķīrējtiesa pārsniedz savas kompetences robežas, jāceļ, līdzko šķīrējtiesas tiesvedības gaitā rodas tās kompetencē neietilpstošs jautājums."

a) ka vienošanās par šķīrējtiesu nepastāv vai nav spēkā,

b) ka tai nav ticis pienācīgi paziņots par šķīrējtiesneša iecelšanu vai šķīrējtiesas darbībām, vai kādu citu iemeslu dēļ tā nav varējusi izmantot savas tiesības,

14. *Ley 60/2003* 40. pantā ir noteikts:

[..]

"Prasību par galīga nolēmuma atcelšanu var celt šajā sadaļā noteiktajā kārtībā."

f) ka nolēmums ir pretējs sabiedriskajai kārtībai (*ordre public*)."

16. *Ley 60/2003* 43. pantā ir noteikts:

15. *Ley 60/2003* 41. panta 1. punktā ir šādi noteikumi:

"Galīgs šķīrējtiesas nolēmums pusēm rada galīga tiesas sprieduma sekas. To var lūgt vienīgi pārskatīt [*revisión*] saskaņā ar *Ley de Enjuiciamiento Civil* (Civilprocesa likums) noteikumiem attiecībā uz galīgiem spriedumiem ar likumīgu spēku."

"Nolēmumu var atcelt tikai gadījumā, ja puse, kura lūdz tā atcelšanu, apgalvo un pierāda:

17. Saskaņā ar *Ley 60/2003* 44. pantu šķīrējtiesas nolēmumu piespiedu izpildi regulē *Ley de Enjuiciamiento Civil* un *Ley 60/2003* VIII sadaļā noteiktais.

18. Saskaņā ar 2000. gada 7. janvāra *Ley 1/2000* 517. panta 2. punkta 2) apakšpunktu (Civilprocesa likums, 2000. gada 8. janvāra *BOE*; turpmāk tekstā — "*Ley 1/2000*") šķīrējtiesu spriedumi un nolēmumi ir izpildāmi piespiedu kārtā.

19. *Ley 1/2000* 556. panta 1. punktā ir noteikts, ka personai, pret kuru veicama izpilde, 10 dienu laikā pēc lēmuma par piespiedu izpildi paziņošanas ir tiesības izvirzīt iebildumus par piespiedu izpildi.

20. *Ley 1/2000* 559. panta 1. punktā ir minēti daži procesuāli trūkumi, uz kuriem persona, pret kuru veicama izpilde, var pamatoties, lai iebilstu pret piespiedu izpildi.

III — Fakti, pamata lieta un prejudiciālais jautājums

21. Marija Kristina Rodrigesa Nogeira [*María Cristina Rodríguez Nogueira*] (turpmāk tekstā — "atbildētāja") 2004. gada 24. maijā ar pakalpojumu sniedzēju *Asturcom Telecomunicaciones S.L.* (turpmāk tekstā — "*Asturcom*") noslēdza līgumu par privātpersonām paredzētu mobilo tālruni. Šis līgums ietvēra vienošanos par šķīrējtiesu, saskaņā ar kuru visi strīdi par līguma izpildi ir pakļauti *Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad* (Eiropas Šķīrējtiesu un samierināšanas asociācija, turpmāk tekstā — "*AEDAE*").

22. Līgumā atbildētāja apņēmās saglabāt pieslēgumu 18 mēnešus kopš pakalpojuma faktiskās pieslēgšanas dienas un minimālo patēriņu EUR 6 apmērā par katru pieslēgumu. Viņa vienlaikus apņēmās negrozīt ar pakalpojumu sniedzēju panākto vienošanos par līguma nosacījumiem. Viņa apņēmās samaksāt rēķinus un neatteikties no citiem tā paša pakalpojuma sniedzēja pieslēgumiem. Turklāt vienošanās paredzēja, ka klientam līguma neizpildes gadījumā par katru pieslēgumu pakalpojumu sniedzējam jāmaksā summa EUR 300 apmērā, kas attiecīgā gadījumā pienācīgā kārtībā precizējama.

23. Tā kā atbildētāja nebija samaksājusi dažus rēķinus un līgumu lauza pirms minimālā termiņa beigām, *Asturcom* 2004. gada 16. februārī iesniedza pieteikumu *AEADE* šķīrējtiesā Bilbao par šķīrējtiesas procesa ierosināšanu sakarā ar līguma neizpildi.

24. Ar 2005. gada 14. aprīļa šķīrējtiesas spriedumu atbildētājai tika piespriests samaksāt EUR 669,69. Tā kā viņa nebija cēlusi prasību par šķīrējtiesas nolēmuma spēkā neesamību, tas stājās likumīgā spēkā.

25. 2007. gada 29. oktobrī *Asturcom* iesniedza pret Rodrigesu Nogeiru pieteikumu par piespiedu izpildi, kurā tā papildus iepriekš minētajām summām prasīja piedzīt EUR 300 procentu un izdevumu segšanai.

26. Iesniedzējtiesa savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu vispirms norāda iemeslus, kādēļ tā līgumā minēto vienošanos par šķīrējtiesu uzskata par negodīgu. Šajā sakarā tā vispirms norāda uz faktu, ka asociācija, kurai uzticēta šķīrējtiesas funkcija, pati sagatavo mobilo tālruņu līgumus, ka līgumā par šķīrējtiesu netiek nedz norādīts, kurā pilsētā atrodas šķīrējtiesa, nedz paredzēta iespēja izvēlēties no vairākām pilsētām un ka ceļošanas izdevumi uz šķīrējtiesas vietu ir lielāki par galveno prasījumu.

27. Iesniedzējtiesa vienlīdz skaidro, ka Spānijas tiesību aktos par šķīrējtiesu procesu netiek paredzēts ne pienākums, ne tiesības pēc savas iniciatīvas pārbaudīt vienošanos par šķīrējtiesu un prettiesiskas vai negodīgas vienošanās atzīt par spēkā neesošām.

28. Iesniedzējtiesai ir šaubas par procesuālo noteikumu saderību ar Kopienu tiesībām. Tādēļ tā nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu jautājumu prejudiciāla nolēmuma sniegšanai:

"Vai patērētāju tiesību aizsardzība, ko nodrošina Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos, nozīmē, ka tiesa, kura izskata pieteikumu par tāda galīga šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildi, kas pieņemts, patērētājam nepiedaloties procesā, pēc savas ierosmes pārbauda vienošanās par šķīrējtiesu spēkā neesamību un tā rezultātā atceļ šķīrējtiesas nolēmumu, pamatojoties uz to, ka minētā vienošanās par šķīrējtiesu ietver negodīgu šķīrējtiesas klauzulu, kas ir nelabvēlīga patērētājam?"

IV — Tiesvedība Tiesā

29. 2008. gada 29. janvāra rīkojums par prejudiciāla jautājuma uzdošanu Tiesas kancelejā tika reģistrēts 2008. gada 5. februārī.

30. *Asturcom*, Spānijas Karalistes un Ungārijas Republikas valdības, kā arī Komisija

savus rakstveida apsvērumus iesniedza Tiesas Statūtu 23. pantā noteiktajos termiņos.

31. Tā kā neviens no lietas dalībniekiem nebija iesniedzis pieteikumu par mutvārdu procesa ierosināšanu, pēc 2009. gada 10. februāra vispārējās sapulces šajā lietā varēja izstrādāt secinājumus.

V — Lietas dalībnieku galvenie argumenti

32. *Asturcom* ierosina atbildēt noliedzoši uz iesniedzējtiesas jautājumu. Tā atgādina, ka, lai arī Spānijas tiesību aktos valsts tiesai skaidri nav paredzētas attiecīgas pilnvaras, tā tik un tā, pamatojoties uz spriedumu lietā *Mostaza Claro* [3], ir tiesīga prasības sakarā ar spēkā neesamību ietvaros pēc savas iniciatīvas izvērtēt jautājumu par šķīrējtiesas klauzulas spēkā neesamību. No tā izriet, ka valsts tiesību akti atbilst prasībām, kas Kopienu tiesībās ir noteiktas attiecībā uz patērētāju tiesību aizsardzību pret negodīgiem noteikumiem.

33. *Asturcom* turklāt norāda, ka Spānijas *Tribunal Constitucional* (Konstitucionālā tiesa) judikatūrā šķīrējtiesu un tiesu nolēmumi tiek vērtēti vienādi, tāpēc — ja šķīrējtiesas nolēmums netiek apstrīdēts divu mēnešu laikā pēc tā paziņošanas, kā tas ir pamata lietā, tas iegūst tādu pašu likumīgu spēku kā nepārsūdzams un izpildāms tiesas spriedums. Līdz ar to tiesa, kas lemj par nepārsūdzama šķīrējtiesas nolēmuma izpildi, *ab initio* un pēc savas iniciatīvas nevar pārbaudīt, vai vienošanās par šķīrējtiesu ir vai nav spēkā, un līdz ar to atteikt izdot izpildrakstu par piespiedu izpildi, ko *Audiencia Provincial de Madrid* starp citu ir apliecinājusi savā judikatūrā.

34. Šāda interpretācija nodrošina ne tikai tiesiskās drošības principa aizsardzību, kas izpaužas nolēmuma likumīgajā spēkā, bet ir arī saderīga ar iepriekš minēto spriedumu lietā *Mostaza Claro*, kas valsts tiesai dod tiesības negodīgu šķīrējtiesas klauzulu konstatēt vienīgi tad, kad tā izskata prasību par spēkā neesamību, kas ir celta pret šķīrējtiesas nolēmumu, kam vēl nav likumīga spēka.

35. Savukārt *Ungārijas* un *Spānijas valdības* iesaka Tiesai atzīt, ka valsts tiesai, kura izskata pieteikumu par izpildraksta izdošanu par likumīgā spēkā stājušās šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildi, ir pilnvaras pārbaudīt vienošanās par šķīrējtiesu spēkā neesamību. Tās būtībā izvirza līdzīgus argumentus, it īpaši par judikatūrā izstrādātu principu atbilstošas piemērošanas iespēju.

3 — 2006. gada 26. oktobra spriedums lietā C-168/05 *Mostaza Claro* (Krājums, I-10421. lpp.).

36. *Ungārijas valdība* īpaši apgalvo, ka no Tiesas judikatūras izriet, ka vispārējo interešu iemesli, uz kuriem balstīts direktīvas aizsardzības mērķis, tieši prasa, lai valsts tiesa it īpaši tādā lietā kā pamata prāva pārbaudītu patērētāja līgumā ietvertās klauzulas negodīgo raksturu.

37. *Spānijas valdība* būtībā piekrīt šim secinājumam un sniedz zināmus paskaidrojumus par valsts procesuālajām tiesībām.

38. Tā norāda, ka saistībā ar patērētāju tiesību aizsardzību pret negodīgām klauzulām nav nesaderības starp dalībvalsts un Kopienu tiesību sistēmu. Saskaņā ar piemērojamajām Spānijas tiesību normām šķīrējtiesas klauzulas spēkā esamību var un tā būtu jāizskata kā sabiedriskās kārtības jautājums, un to var darīt ne tikai izmeklēšanas tiesnesis, bet arī izpildes tiesnesis neatkarīgi no tā, vai ieinteresētā puse ir piedalījusies šķīrējtiesā vai izpildes tiesā un iesniegusi sūdzību.

39. Kā norāda Spānijas valdība, Spānijā ar vairākiem tiesu nolēmumiem, tostarp ar *Audiencia Nacional* 2005. gada 9. maija spriedumu, valsts tiesai ir atzītas pilnvaras pārbaudīt šķīrējtiesas nolēmumu, kura izpilde tai jāapstiprina, un, proti, balstoties uz sabiedriskās kārtības pamatiem, pat ja neviena puse šādu jautājumu nav rosinājusi izskatīt.

40. Tāpēc gan patērētāju tiesību aizsardzības pareizai piemērošanai, gan sabiedriskās kārtības jēdziena plašai interpretācijai būtu jārada valsts izpildes tiesai iespēja pēc savas iniciatīvas pārbaudīt vienošanās par šķīrējtiesu spēkā esamību un šķīrējtiesas nolēmumu atzīt par spēkā neesošu, ja tā secina, ka vienošanās par šķīrējtiesu ietver negodīgu klauzulu.

41. *Komisija* vispirms pievērš uzmanību zināmām atšķirībām starp izskatāmās lietas un *Mostaza Claro* lietas faktiem, jo, pirmkārt, izskatāmajā lietā patērētājam bija pasīva loma un, otrkārt, jautājums par šķīrējtiesas klauzulas negodīgo raksturu radās nevis saistībā ar prasību atzīt šķīrējtiesas nolēmumu par spēkā neesošu, bet gan piespiedu izpildes procesā. Turklāt Komisija piebilst, ka izpildes tiesas pārbaudes pilnvaras parasti ir ierobežotākas nekā tiesai, kas izskata prasību par spēkā neesamību.

42. Komisija apgalvo arī, ka direktīvā izvirzīto mērķu nozīme prasot, lai izpildes tiesa šķīrējtiesas klauzulas negodīgo raksturu izņēmuma kārtā pārbaudītu pēc savas iniciatīvas un vajadzības gadījumā atzītu to par spēkā neesošu. Tādos gadījumos kā pamata lietā, kad patērētājs šķīrējtiesas nolēmumu nav pārsūdzējis, izpildes tiesa ir vienīgā neatkarīgā instance, jo tai nav nekādu personīgu interešu atzīt šķīrējtiesas klauzulu par spēkā esošu, kā rezultātā tā ir ideāli piemērota šīs klauzulas spēkā esamības pārbaudei.

43. Visbeidzot, Komisija izsakās par iesniedzējtiesas uzdoto jautājumu, vai valsts tiesai ir tiesības vai pat pienākums pēc savas iniciatīvas izvērtēt šķīrējtiesas klauzulas negodīgo raksturu. Pamatojoties uz sprieduma lietā *Mostaza Claro* 38. punktu un rezolutīvo daļu, Komisija secina, ka valsts tiesai ir pienākums veikt pārbaudi pēc savas iniciatīvas.

VI — Juridiskais vērtējums

A — *Ievada piezīmes*

44. Saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. pantā sniegto definīciju negodīga klauzula nozīmē noteikumu, ko saimnieciski pārākā līgumslēdzēja puse formulējusi vienpusēji un uzspiež otrai līgumslēdzējai pusei, kurai nav iespējas ietekmēt tā saturu. Turklāt klauzulas negodīgais raksturs saskaņā ar 3. panta 1. punktu būtībā izpaužas tādējādi, ka tā pretēji prasībai pēc godprātības patērētājam nelabvēlīgi rada ievērojamu un nepamatotu nelīdzsvarotību līgumslēdzēju pušu tiesībās un pienākumos [4].

45. Negodīgu klauzulu problēma patērētāju līgumos bija zināma jau ilgi pirms Direktīvas 93/13 stāšanās spēkā. Tādā augošā pakalpojumu un patērētāju sabiedrībā kā Eiropā neizbēgami arvien vairāk izplatījās standartlīgumu lietošana, kuru noteikumus puses nevarēja atsevišķi apspriest. Šādi vienpusēji formulētu līguma noteikumu izmantošanas risks rodams neesošajā vai nepietiekamajā līguma autora līgumpartnera interešu ievērošanā [5].

4 — Kohles, S., *Das Recht der vorformulierten Vertragsbedingungen in Spanien — Die Umsetzung der Richtlinie 93/13/EWG über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen*, Frankfurte pie Mainas, 2004, 56. lpp.

5 — Baier, K., *Europäische Verbraucherverträge und missbräuchliche Klauseln — Die Umsetzung der Richtlinie 93/13/EWG über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen in Deutschland, Italien, England und Frankreich*, Hamburga, 2004, 2. lpp.

46. Direktīvai 93/13 bija jārod risinājums, proti, paredzot dalībvalstu normatīvo aktu patērētāju tiesību aizsardzības jomā daļēju saskaņošanu [6]. Tās mērķis ir Kopienas dalībvalstīs nodrošināt vienādu minimālo aizsardzību pret negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos. Šīs direktīvas kodols, no vienas puses, ir 6. panta 1. punktā ietvertais noteikums, saskaņā ar kuru dalībvalstis noteic, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti tirgotāja un patērētāja noslēgtā līgumā, "nav saistoši patērētājam". No otras puses, 7. panta 1. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs ir adekvāti un efektīvi līdzekļi, "lai novērstu negodīgu noteikumu izmantošanu [tirgotāju] ar patērētājiem noslēgtos līgumos".

47. Direktīvas 93/13 6. un 7. pants no tiesību doktrīnas viedokļa ir sekundāro tiesību imperatīvās tiesību normas patērētāju aizsardzībai, kuru sekas ir līgumslēgšanas brīvības, kas ir privātās autonomijas nozīmīgākā izpausme, ierobežošana [7].

B — *Tiesas judikatūrā paredzētā valsts tiesu kompetence pārbaudīt negodīgus noteikumus*

48. Tiesa šīs normas ir interpretējusi spriedumos apvienotajās lietās *Océano* [8], lietās *Cofidis* [9] un *Mostaza Claro* [10] un piešķīrusi tām tādu nozīmi, lai valsts tiesa savu uzdevumu izpildē varētu efektīvi vērsties pret negodīgiem noteikumiem. Pašreizējā lieta būtībā ir izskatāma šo spriedumu kontekstā.

6 — Direktīva 93/13 balstīta uz minimālas saskaņošanas principu tāpat kā Direktīva 85/577/EEK par līgumiem, kas noslēgti ārpus uzņēmuma telpām; Direktīva 97/7/EK par patērētāju aizsardzību saistībā ar distances līgumiem, kā arī Direktīva 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām. Šis princips tiek pilnībā atmests Komisijas 2008. gada 8. oktobra priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par patērētāju tiesībām, COM(2008) 614, galīgā redakcija, kurā šīs četras direktīvas tiek apvienotas vienā horizontālā tiesību aktā. Direktīvas projekta pamatā ir pilnīgas saskaņošanas princips, kā rezultātā dalibvalstis nedrīkst saglabāt vai ieviest tiesību normas, kas atšķiras no direktīvā noteiktajām. Priekšlikuma mērķis ir, pilnīgi saskaņojot iekšējam tirgum būtiskus patērētāju tiesību aizsardzības aspektus, sekmēt iekšējā tirgus labāku darbību darījumos starp uzņēmējiem un patērētājiem un nodrošināt patērētāju tiesību aizsardzību vienmērīgi augstā līmenī.

7 — Par līgumslēgšanas brīvības ierobežojumiem Kopienu tiesību aktos skat. Basedow, J., Die Europäische Union zwischen Marktfreiheit und Überregulierung — Das Schicksal der Vertragsfreiheit, *Sonderdruck aus Bitburger Gespräche Jahrbuch 2008/I*, Minhene, 2009. Autors uzskata, ka sekundārās Kopienu tiesības, kuras attiecas uz privātiem līgumiem, pārsvarā ir imperatīvas. Vairums normu ierobežo līgumslēgšanas brīvību, bet tikai dažās ir skaidri minēta iespēja pusēm līgumiski vienoties par kādu noteiktu jautājumu. Tiesību zinātnē līgumslēgšanas brīvību uzskata par svarīgāko privātās autonomijas izpausmi un līdz ar to privāttiesisku garantiju. Par privāto autonomiju no salīdzinošo tiesību viedokļa Vācijas tiesībās skat. Larenz, K., Wolf, M., *Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts*, 9. izdevums, Minhene, 2004, 2. punkts; Austrijas tiesībās Koziol, H., Welser, R., *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band I: Allgemeiner Teil — Sachenrecht — Familienrecht*, 11. izdevums, Vīne, 2000, 84. lpp.; Francijas tiesībās Aubert, J.-L., Savaux, É., *Les obligations. 1. Acte juridique*, 12. izdevums, Parīze, 2006, 72. lpp., 99. punkts, un Spānijas tiesībās Recht Díez-Picazo, L., Gullón, A., *Sistema de derecho civil*, I sējums, 10. izdevums, Madride, 2002, 369. un nākamās lappuses. Šajos pēdējos darbos skaidrots, ka privātā autonomija juridiski tiek ierobežota ar imperatīvām normām, kā arī sabiedriskās kārtības normām.

8 — 2000. gada 27. jūnija spriedums apvienotajās lietās no C-240/98 līdz C-244/98 *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* (*Recueil*, I-4941. lpp.).

9 — 2002. gada 21. novembra spriedums lietā C-473/00 *Cofidis* (*Recueil*, I-10875. lpp.).

10 — Iepriekš minēts 3. zemsvītras piezīmē.

Tāpēc turpinājumā ir jāpārbauda, cik lielā mērā, pamatojoties uz attiecīgo pamata lietu kopējām pazīmēm, ir pieļaujama tajās izstrādāto principu piemērošana šim konkrētajam gadījumam.

49. Vispirms ir jāatgādina judikatūras principi, saskaņā ar kuriem vēlāk būs jāvērtē izskatāmā lieta.

50. Interpretējot Direktīvas 93/13 6. un 7. pantu, Tiesas apsvērumu pamatā bija secinājums, ka "ar direktīvu ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar tirgotāju atrodas vājākā sarunu pozīcijā un tam ir zemāks informētības līmenis, kā rezultātā patērētājs piekrīt tirgotāja iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas ietekmēt to saturu" [11]. Tiesa par šādu apstākli secināja, ka "nevienlīdzību starp patērētāju un tirgotāju var izlīdzināt tikai ar pozitīvu iejaukšanos no citu personu puses, kuras nav saistītas ar līgumslēdzējiem" [12].

51. Tiesa turklāt ir atzinusi, ka valsts tiesas iespēja pēc savas iniciatīvas pārbaudīt klauzulas negodīgo raksturu ir atbilstošs līdzeklis direktīvas 6. pantā noteiktā mērķa sasniegšanai, proti, nepieļaut, ka individuālam patērētājam ir saistošs negodīgs noteikums. Tāpat valsts tiesas pārbaudes pilnvaras ir atzītas par atbilstošām, lai veicinātu direktīvas 7. pantā paredzētā mērķa īstenošanu, jo šādai pārbaudei var būt atturoša iedarbība, kas palīdz izbeigt negodīgu noteikumu izmantošanu patērētāju un tirgotāju noslēgtajos līgumos [13]. Šajā sakarā Tiesa ir atzinusi, ka iespēja pēc savas iniciatīvas pārbaudīt klauzulas negodīgo raksturu ir jāvērtē kā vajadzīga, lai panāktu patērētāju tiesību efektīvu aizsardzību tāpēc vien, ka ir visai liels risks, ka patērētājs it īpaši nezināšanas dēļ neapgalvos viņam piedāvātās klauzulas negodīgo raksturu.

52. Pamatojoties uz minētajiem apsvērumiem, Tiesa spriedumā apvienotajās lietās *Océano* [14] ir atzinusi, ka Direktīvā 93/13 paredzētā patērētāju aizsardzība noteic, ka valsts tiesa, lemjot par valsts tiesā celtas prasības pieņemamību, pēc savas iniciatīvas var pārbaudīt, vai patērētājam piedāvātā līguma noteikums ir negodīgs.

11 — Iepriekš 8. zemsvītras piezīmē minētais spriedums apvienotajās lietās *Océano*, 25. punkts, un iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 25. punkts.

12 — Iepriekš 8. zemsvītras piezīmē minētais spriedums apvienotajās lietās *Océano*, 27. punkts, un iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 26. punkts.

13 — Iepriekš 8. zemsvītras piezīmē minētais spriedums apvienotajās lietās *Océano*, 28. punkts; iepriekš 9. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Cofidis*, 32. punkts, un iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 27. punkts.

14 — Iepriekš minēts 8. zemsvītras piezīmē, 29. punkts.

53. Spriedumā lietā *Cofidis* [15] Tiesa precizēja savu judikatūru, noteikdama, ka valsts tiesas pilnvaras pēc savas iniciatīvas vai pēc patērētāja izteikta iebilduma atzīt kādas no līgumā ietvertas klauzulas spēkā neesamību, nedrīkst būt atkarīgas no noilguma termiņa ievērošanas.

54. Visbeidzot, spriedumā lietā *Mostaza Claro* [16] Tiesa ir nolēmusi, ka valsts tiesa, kura izskata prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, var pārbaudīt šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību un atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, ja šķīrējtiesas līgums ietver patērētājam nelabvēlīgu negodīgu noteikumu, pat ja patērētājs spēkā neesamību ir apgalvojis nevis šķīrējtiesas procesā, bet tikai procesā, kurā tiek izskatīta prasība par atcelšanu.

55. Tiesa savu spriedumu pamatoja tādējādi, ka direktīvas 6. pantā paredzēto mērķi nevarētu sasniegt, ja tiesai, kura lemj par prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, būtu liegts izvērtēt šķīrējtiesas nolēmuma spēkā neesamību tikai tādēļ, ka patērētājs šķīrējtiesas procesā nav apgalvojis šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību [17]. Ja patērētājs to nav izdarījis, tas nekādi nevarētu tikt izlīdzināts, iejaucoties trešām personām. Galu galā tiktu apdraudēta direktīvas radītā īpašā aizsardzības sistēma [18].

C — *Prejudiciālā jautājuma analīze*

1) Par izpildes tiesas pārbaudes pilnvarām

56. Līdzīgi *Mostaza Claro* lietai arī izskatāmās lietas priekšmets ir vienošanās par šķīrējtiesu, kuru iesniedzējtiesa uzskata par negodīgu [19]. No Tiesas judikatūras izriet, ka jautājums par to, vai līguma noteikums atbilst kritērijiem, lai to kvalificētu kā negodīgu Direktīvas 93/13 3. panta 1. punkta nozīmē, ir jāizskata valsts tiesai [20]. Kā uzskata iesniedzējtiesa, strīdīgā vienošanās par šķīrējtiesu ir šķērslis Rodrigesas Nogeiras tiesībām celt prasību tiesā un izmantot citus apsūdzības vai tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas atbilst direktīvas 3. panta 3. punktam un pielikuma [1. punkta] q) apakšpunktam.

15 — Iepriekš minēts 9. zemsvītras piezīmē, 38. punkts.
16 — Iepriekš minēts 3. zemsvītras piezīmē, 39. punkts.
17 — Turpat, 30. punkts.
18 — Turpat, 31. punkts.
19 — Skat. rikojuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu trešo apsvērumu.
20 — Skat. 2004. gada 1. aprīļa spriedumu lietā C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten* (*Recueil*, I-3403. lpp., 22. punkts) un iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Mostaza Claro*, 23. punkts.

57. Taču izskatāmā lieta atšķiras no *Mostaza Claro* lietas tādējādi, ka Rodrigesa Nogeira nebija ieradusies nedz šķīrējtiesā, nedz cēlusi prasību par šķīrējtiesas nolēmuma atcelšanu. Šajā gadījumā atšķirībā no *Mostaza Claro* lietas rodas jautājums, vai valsts tiesai piespiedu izpildes procesā ir ļauts konstatēt kādas klauzulas negodīgo raksturu. Vēl viena atšķirība rodama apstāklī, ka *Mostaza Claro* lietā ieinteresētie patērētāji bija skaidri apgalvojuši strīdīgās šķīrējtiesas klauzulas negodīgo raksturu, bet iesniedzējtiesa jautā, vai šādas klauzulas negodīgais raksturs tai ir jāpārbauda pēc savas iniciatīvas, izskatot pieteikumu par piespiedu izpildi.

58. Izņemot *Asturcom*, visi lietas dalībnieki uzskata, ka iesniedzējtiesai arī piespiedu izpildes procesā ir jābūt pilnvarām pēc savas iniciatīvas konstatēt šķīrējtiesas klauzulas negodīgo raksturu un atzīt to par spēkā neesošu. Šim viedoklim ir nepārprotami jāpiekrīt.

59. Manuprāt, šāda interpretācija vistiešāk atbilst Direktīvā 93/13 noteiktajam patērētāju tiesību aizsardzības mērķim. Tā atbilst arī Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkta formulējumam, saskaņā ar kuru dalībvalstīm ir skaidri noteikts pienākums paredzēt "adekvātus un efektīvus līdzekļus", lai patērētājus aizsargātu pret negodīgu noteikumu izmantošanu. Prejudiciālā jautājuma juridiskajā vērtējumā īpaša nozīme ir Kopienu likumdevēja izvirzītajai prasībai par valsts transponēšanas pasākumu efektivitāti. Visbeidzot, pastāvīgajā Tiesas judikatūrā ir noteikts, ka dalībvalstīm direktīvu transponēšanas ietvaros ir pienākums efektīvi nodrošināt indivīdu tiesības, ja direktīvā tādas paredzētas [21].

60. Tas nekādā ziņā nav pretrunā pazīstamajai iestāžu "procesuālajai autonomijai" un dalībvalstu procesuālajai autonomijai. No Tiesas pastāvīgās judikatūras drīzāk izriet, ka tad, ja attiecīgajā jautājumā nav Kopienu tiesiskā regulējuma, katras dalībvalsts tiesību sistēmā ir jānosaka kompetentās tiesas un prasībām jāparedz procesuāli noteikumi, ar kuriem jānodrošina to tiesību aizsardzība, kuras pilsoņi iegūst no Kopienu tiesībām [22].

21 — Skat. 1989. gada 22. jūnija spriedumu lietā 103/88 *Fratelli Constanzo* (*Recueil*, 1839. lpp., 29. un nākamie punkti) un 1991. gada 25. jūlija spriedumu lietā C-208/90 *Emmott* (*Recueil*, I-4269. lpp., 20. un nākamie punkti). Šajā sakarā arī Schroeder, W., *EUV/EGV — Kommentar* (izdevējs Rudolf Streinz), 249. pants, 96. punkts, 2183. lpp. Par dalībvalstu pienākumu nodrošināt direktīvas lietderīgo iedarbību (*effet utile*), transponējot to valsts tiesībās, skat. 1976. gada 8. aprīļa spriedumu lietā 48/75 *Royer* (*Recueil*, 497. lpp.).

22 — Šajā sakarā skat. 1976. gada 16. decembra spriedumus lietā 33/76 *Rewe* (*Recueil*, 1989. lpp., 5. punkts) un lietā 45/76 *Comet* (*Recueil*, 2043. lpp., 13. punkts), 1995. gada 14. decembra spriedumu lietā C-312/93 *Peterbroeck* (*Recueil*, I-4599. lpp., 12. punkts), kā arī 2001. gada 20. septembra spriedumu lietā C-453/99 *Courage* un *Crehan* (*Recueil*, I-6297. lpp., 29. punkts), 2003. gada 11. septembra spriedumu lietā C-13/01 *Safalero* (*Recueil*, I-8679. lpp., 49. punkts), 2007. gada 13. marta spriedumu lietā C-432/05 *Unibet* (Krājums, I-2271. lpp., 39. punkts), 2007. gada 7. jūnija spriedumu apvienotajās lietās no C-222/05 līdz C-225/05 *van der Weerd* u.c. (Krājums, I-4233. lpp., 28. punkts) un 2008. gada 12. februāra spriedumu lietā C-2/06 *Kempter* (Krājums, I-411. lpp., 57. punkts).

61. Šis jautājums ir jāvērtē, ņemot vērā apstākli, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru efektīvas tiesas aizsardzības princips ir vispārējs Kopienu tiesību princips, kas izriet no dalībvalstīm kopējām konstitucionālajām tradīcijām, kuras ir nostiprinātas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. un 13. pantā, kā arī 2000. gada 7. decembrī Nicā pasludinātās Eiropas Savienības Pamattiesību hartas [23] 47. pantā [24]. Jāpiebilst, ka saskaņā ar pastāvīgo Tiesas judikatūru tiesības uz aizstāvību tiek aizsargātas "visos procesos, kuru iznākums var būt ieinteresētajai personai nelabvēlīgs pasākums" [25], tostarp šķīrējtiesas procesos [26].

62. Dalībvalstu tiesību sistēmās piespiedu izpildes procesa galvenais priekšmets ir nevis šķīrējtiesas nolēmuma pārbaude pēc būtības, bet gan tikai un vienīgi tā piespiedu izpilde. Saskaņā ar dalībvalstu tiesībām piespiedu izpildes jomā personas, pret kuru prasa piespiedu izpildi, tiesības izvirzīt materiāltiesiskus iebildumus pret izpildrakstu parasti ir ierobežotas un ir iespējamas tikai tad, ja ir izpildīti zināmi priekšnosacījumi [27]. Lai tomēr nepadarītu Direktīvā 93/13 noteikto patērētāju tiesību aizsardzību bezjēdzīgu, manuprāt, ir svarīgi, lai valsts tiesai arī piespiedu izpildes procesā tiktu piešķirtas attiecīgas pārbaudes pilnvaras [28].

63. Pretējas interpretācijas iznākums būtu tāds, ka līguma klauzulas negodīgais raksturs galu galā tiktu saglabāts, turklāt neatgrieze-

23 — OV C 364, 1. lpp.

24 — 1986. gada 15. maija spriedums lietā 222/84 *Johnston* (*Recueil*, 1651. lpp., 18. un 19. punkts), 1987. gada 15. oktobra spriedums lietā 222/86 *Heylens* u.c. (*Recueil*, 4097. lpp., 14. punkts), 2001. gada 27. novembra spriedums lietā C-424/99 Komisija/Austrija (*Recueil*, I-9285. lpp., 45. punkts), 2002. gada 25. jūlija spriedums lietā C-50/00 P *Unión de Pequeños Agricultores*/Padome (*Recueil*, I-6677. lpp., 39. punkts) un 2003. gada 19. jūnija spriedums lietā C-467/01 *Éribrand* (*Recueil*, I-6471. lpp., 61. punkts).

25 — Skat. 1994. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-135/92 *Fiskano*/Komisija (*Recueil*, I-2885. lpp., 39. punkts) un 1996. gada 24. oktobra spriedumu lietā C-32/95 P Komisija/*Lisrestal* u.c. (*Recueil*, I-5373. lpp., 21. punkts).

26 — Skat. ģenerāladvokāta Ticano [*Tizzano*] 2006. gada 27. aprīļa secinājumu iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētajam spriedumam lietā *Mostaza Claro* 59. punktu.

27 — Izpildes iestāde parasti izmanto izpildrakstu un pati nepārbauda, vai pastāv izpildāmas tiesības, jo par to lemj procesa tiesa (skat. Béguin, J., Ortscheidt, J. Un Seraglini, C., La convention d'arbitrage, *La Semaine juridique — Édition Générale*, 2007. gada jūnijs, Nr. 26, 17. lpp.). Zināmās tiesību sistēmās ir pieļaujami izņēmumi izpildes vai maksājuma kavējuma gadījumā, ja persona, pret kuru prasa piespiedu izpildi, tos var pierādīt ar noteiktiem dokumentiem. Personai, pret kuru prasa piespiedu izpildi, principā ir pieejami tiesību aizsardzības līdzekļi, ar kuriem tā var vērsties pret izpildes iestādes pieļautajām procesa kļūdām. Dažās tiesību sistēmās viņam ir pieejami tādi prasību veidi, kas viņam ļauj izvirzīt materiālus iebildumus pret piespiedu izpildi (skat. Schellhammer, K., *Zivilprozess*, 10. izdevums, Heidelberga, 2003, 109. un nākamās lappuses, 219. un 223. punkts; Lackmann, R., *Zwangsvollstreckungsrecht mit Grundzügen des Insolvenzrechts*, 6. izdevums, Minhene, 2003, 80. lpp., 210. punkts).

28 — Šajā sakarā skat. arī Jordans, R., Anmerkung zu EuGH Rs. C-168/05 — Elisa Maria Mostaza Claro gegen Centro Móvil Milenium SL, *Zeitschrift für Gemeinschaftsprivatrecht*, 2007, 50. lpp. Lai gan iebildumi, kurus var izvirzīt jau šķīrējtiesas procesā, principā netiek pieļauti procesā par šķīrējtiesas nolēmuma atzīšanu un izpildi, autors uzskata, ka ir iespējami arī izņēmumi, ja runa ir par *ordre public* pārkāpumu.

niski un patērētājam nelabvēlīgi. Tādējādi tiktu radīts tāds tiesisks stāvoklis, kuru Kopienu likumdevējs, ņemot vērā patērētāju saimniecisko interešu īpaši aizsargājamo statusu, katrā ziņā ir vēlējies novērst.

64. Izskatāmās lietas fakti īpaši apliecina, ka ar Direktīvu 93/13 nebūtu saderīgi, ja izpildes tiesai šādu pārbaudes pilnvaru nebūtu. Tādā gadījumā patērētājam, lai izsargātos no spēkā neesošas līguma klauzulas negatīvajām sekām, jau pirms piespiedu izpildes procesa, proti, iepriekšējā procesa stadijā, minētā klauzula ir jāapstrīd. Šajā gadījumā Rodrigesai Nogeirai kā personai, pret kuru prasa piespiedu izpildi, bija jāpiedalās jau pašā šķīrējtiesas procesā, kura likumību apšauba iesniedzējtiesa — citiem vārdiem — valsts tiesībās patērētājam tiek prasīts, lai tas piedalās prettiesiskā procesā, lai panāktu līguma atzīšanu par spēkā neesošu. Šāds iznākums nav pieņemams un liecina, ka izpildes tiesai ir jāpiešķir atbilstošas pārbaudes pilnvaras.

65. Turklāt direktīvā noteiktā mērķa sasniegšana paredz, kā Tiesa to jau ir konstatējusi, ka nevienlīdzību starp patērētāju un tirgotāju var izlīdzināt ar pozitīvu iejaukšanos no citu personu puses, kuras nav saistītas ar līgumslēdzējiem [29]. Kā norāda iesniedzējtiesa, Spānijas tiesību aktos par šķīrējtiesu procesu netiek paredzēts ne pienākums, ne tiesības pēc savas iniciatīvas pārbaudīt vienošanos par šķīrējtiesu un prettiesiskas vai negodīgas vienošanās atzīt par spēkā neesošām [30].

66. Tomēr arī gadījumā, ja šķīrējtiesām būtu šāds pienākums vai tiesības, būtu vērā ņemamas šaubas, vai šķīrējtiesu vienmēr var uzskatīt par neatkarīgu un neitrālu, jo zināmos apstākļos šķīrējtiesnesis var būt ieinteresēts atzīt par spēkā esošu tādu šķīrējtiesas klauzulu, kas ir viņa pakļautībā. Šo aspektu pamatoti uzsver Komisija [31]. Tas attiecas uz tādiem gadījumiem kā pamata lietā, kur vienošanos par šķīrējtiesu ir formulējusi tā pati asociācija, kurai ir uzticēta šķīrējtiesas procesa izpilde. Līdz ar to jautājumu par negodīgas šķīrējtiesas klauzulas spēkā neesamību nevar atstāt tikai un vienīgi šķīrējtiesas ziņā. Šis uzdevums drīzāk ir jāuztic tiesai, kas piedāvā visas tiesiskā valstī noteiktās garantijas par tiesas neatkarību.

67. Tomēr, ja ieinteresētā persona neceļ prasību par šķīrējtiesas nolēmuma atcelšanu un tas stājās spēkā, kas, ņemot vērā patērētāju nereti nepilnīgo saimniecisko pieredzi, ir visai iespējams [32], tad tiesa, kuras pakļautībā ir piespiedu izpilde, parasti ir vienīgā un pēdējā

29 — Skat. šo secinājumu 50. punktu.

30 — Skat. rīkojuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu ceturto apsvērumu.

31 — Skat. Komisijas apsvērumu 37. punktu. Picó i Junoy, J., El abuso del arbitraje por parte de ciertas instituciones arbitrales, *Diario La Ley*, XXVI gads, Nr. 6198, arī norāda uz šķīrējtiesas neobjektivitātes risku. Autors tajā izņēmuma kārtā saskata pamatu, lai noraidītu pieteikumu par piespiedu izpildes noteikšanu, ja ir ziņas par neobjektivitāti.

32 — Skat. šo secinājumu 51. punktu.

instance, kura vispār var spriest par līguma noteikuma likumību [33]. Tāpēc Kopienu tiesību sistēmā izpildes tiesai, ņemot vērā tieši tās unikālo stāvokli, ir jāpiešķir atbilstošas pārbaudes pilnvaras. Tad dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt, lai izpildes tiesai būtu vajadzīgās procesuālās pilnvaras, lai šķīrējtiesas nolēmuma atcelšanas gadījumā varētu noraidīt pieteikumu par piespiedu izpildi.

68. Viens iemesls, lai noraidītu pieteikumu par piespiedu izpildi, principā izriet no dalībvalsts sabiedriskās kārtības (*ordre public*) apsvērumiem. Atbilstošs starptautisko tiesību regulējums ir rodams 1958. gada Ņujorkas Konvencijas par ārvalstu šķīrējtiesu nolēmumu atzīšanu un izpildīšanu [34] 5. panta 2. punkta a) apakšpunktā, kā arī Eiropas Padomes ietvaros pieņemtās 1966. gada Eiropas konvencijas, kas nodrošina saskaņotu likumdošanu par šķīrējtiesu [35], 29. panta 2. punktā. Dažu Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību sistēmās ir paredzēts līdzīgs regulējums [36].

69. Spānijas pozitīvajās tiesībās izpildes tiesai nav skaidri piešķirtas pilnvaras pēc savas iniciatīvas pārbaudīt šķīrējtiesas klauzulas spēkā esamību. Uz to norāda arī iesniedzējtiesa savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu. Šajā ziņā Spānijas izpildes tiesas kontroles pilnvaras tāpat kā vairumā Kopienas dalībvalstīs ir ierobežotas un drīzāk vērstas uz piespiedu izpildes procesa formas prasību ievērošanu. Tomēr jāatzīst, ka iepriekšējos gados dažādas Spānijas tiesas, kurām bija uzticēts izskatīt šķīrējtiesas nolēmuma izpildi, noraidīja pieteikumus par piespiedu izpildi ar pamatojumu, ka attiecīgie

33 — Šajā sakarā skat. iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minēto Picó i Junoy, J.

34 — Pieejama Apvienoto Nāciju Starptautisko tirdzniecības tiesību komisijas tīmekļa vietnē (*United Nations Commission on International Trade Law*, *UNCITRAL*) http://www.uncitral.org. Konvencijas 5. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir noteikts: "Recognition and enforcement of an arbitral award may also be refused if the competent authority in the country where recognition and enforcement is sought finds that: … (b) The recognition or enforcement of the award would be contrary to the *public policy* of that country". Iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minētais Picó i Junoy, J. uzskata, ka Spānijas tiesības ir jāinterpretē, ņemot vērā šo starptautisko tiesību normu. Līdz ar to valsts tiesai pieteikums par piespiedu izpildes noteikšanu ir jānoraida, atceļot šķīrējtiesas nolēmumu.

35 — Pieejama Eiropas Padomes tīmekļa vietnē. Konvencijas 29. pantā ir noteikts: "1. An arbitral award may be enforced only when it can no longer be contested before arbitrators and when an enforcement formula has been apposed to it by the competent authority on the application of the interested party. 2. The competent authority shall refuse the application if the award or its enforcement is contrary to *ordre public* or if the dispute was not capable of settlement by arbitration".

36 — Vācijā attiecīgie noteikumi ir noteikti Civilprocesa kodeksā (*Zivilprozessordnung*, turpmāk tekstā — "*ZPO*"). Saskaņā ar *ZPO* 1060. panta 1. punktu piespiedu izpilde notiek tad, ja šķīrējtiesas nolēmums ir atzīts par izpildāmu. *ZPO* 1060. panta 2. punktā ir paredzēts, ka pieteikums atzīt nolēmuma izpildāmību ir noraidāms, atceļot šķīrējtiesas nolēmumu, ja ir kāds no 1059. panta 2. punktā minētajiem atcelšanas pamatiem. *ZPO* 1059. panta 2. punkta otrās daļas b) apakšpunktā ir noteikts viens īpašs atcelšanas pamats. Saskaņā ar to šķīrējtiesas nolēmumu var atcelt, ja tiesa konstatē, ka šķīrējtiesas nolēmuma atzīšana vai izpilde radītu sekas, kas ir pretējas sabiedriskajai kārtībai (*ordre public*). *ZPO* 1059. panta 2. punkta otrajā daļā minētie atcelšanas pamati pēc savas iniciatīvas ir jāņem vērā procesā par izpildāmības atzīšanu (Senāts, *BGHZ* 142, 204. lpp., 206. lpp.) pat pēc pieteikuma par atcelšanu iesniegšanas termiņa beigām (*ZPO* 1059. panta 3. punkts). Beļģijā Tiesu kodeksa (*Code Judiciaire*) 1710. panta 1. punktā ir noteikts, ka rīkojumu par šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildi pirmās instances tiesas priekšsēdētājs pieņem pēc ieinteresētās personas pieteikuma. 1710. panta 3. punktā ir noteikts, ka priekšsēdētājs pieteikumu noraida, ja šķīrējtiesas nolēmums cita starpā ir pretrunā sabiedriskajai kārtībai (*ordre public*).

šķīrējtiesas nolēmumi neesot saderīgi ar sabiedrisko kārtību [37]. Spānijā ievērojama judikatūras daļa [38] un juridiskā literatūra [39], šķiet, atbalsta šādu tiesību izpratni. Jaunākajā judikatūras virzienā būtībā tiek izdarīti tie paši secinājumi, lai gan tajā kā pamats atbilstošām izpildes tiesas pārbaudes pilnvarām tiek minētas patērētāju tiesību aizsardzības prasības [40]. Tomēr nepārprotamas augstāko tiesu instanču judikatūras trūkuma dēļ tiesiskā situācija Spānijā līdz šīm nav pilnīgi skaidra.

70. Gan starptautiskajās tiesībās, gan arī dažu Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību sistēmās atzītā tiesību principa, kas aizliedz izpildīt sabiedriskajai kārtībai pretēju šķīrējtiesas nolēmumu, uzņemšana Kopienas tiesību sistēmā, manuprāt, ir notikusi apstākļos, kur Tiesa Direktīvā 93/13 noteiktās Kopienu patērētāju tiesību aizsardzības normas spriedumā lietā *Mostaza Claro* ir netieši atzinusi par normām, kas var piederēt sabiedriskajai kārtībai [41]. Tiesa no šī apstākļa ir secinājusi, ka šķīrējtiesas nolēmuma, kas pārkāpj kādu no šīm normām, atcelšana ir pamatota.

71. Tiesa minētajā spriedumā ir noteikusi, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā minētā imperatīvā norma, saskaņā ar kuru negodīgi noteikumi līgumos, ko tirgotājs noslēdzis ar patērētāju, "nav saistoši patērētājiem", paredz, ka valsts tiesa pēc savas iniciatīvas pārbauda līguma noteikuma negodīgumu un tādējādi palīdz izlīdzināt nevienlīdzību starp patērētāju un tirgotāju [42]. Turklāt Direktīva 93/13, kurā paredzēts uzlabot patērētāju tiesību aizsardzību, pēc Tiesas uzskata atbilstoši EKL

37 — Skat., piemēram, *Audiencia Provincial de Madrid* (*sección 14*) 2005. gada 28. jūlija nolēmumu (*rec. num.* 302/2005) un 2005. gada 29. jūlija nolēmumu (*rec. num.* 155/2005).

38 — Skat. *Tribunal Supremo* [Augstākās tiesas] 2007. gada 6. novembra spriedumu lietā Nr. 8/2007. *Tribunal Supremo* tajā skaidro, ka izpildes tiesai piešķirtās pilnvaras sniedz tai tiesības pārbaudīt Kopienu tiesību pārākumu, kā arī citus sabiedriskās kārtības pamatus. *Tribunal Supremo* tomēr nemin nekādus noteikumus, lai pamatotu savu juridisko viedokli.

39 — Skat. iepriekš 31. zemsvītras piezīmē minēto Picó i Junoy, J.; Lorca Navarrete, A. M., Los motivos de la denominada acción de anulación contra el laudo arbitral en la vigente ley de arbitraje, *Diario La Ley*, Nr. 6005.

40 — Skat., piemēram, *Audiencia Provincial de Madrid* (*sección 21*) 2008. gada 10. jūnija nolēmumu (*rec. num.* 694/2007), 2007. gada 19. jūnija un 2007. gada 24. maija nolēmumu.

41 — Iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 38. punkts. Tā to saprot arī juridiskajā literatūrā. Skat. iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minēto Jordans, R., 50. lpp., kurš spriedumu saprot tādējādi, ka Tiesa attiecīgās klauzulas negodīgo raksturu ir uzskatījusi par tik nozīmīgu, ka ierindojusi to *ordre public* sastāvā. Kā uzskata Loos, M., Case: ECJ — Mostaza Claro, *European Review of Contract Law*, 2007, 4. sējums, 443. lpp., Tiesa imperatīvajām direktīvas tiesību normām par patērētāju tiesību aizsardzību ir piešķīrusi *ordre public* normu statusu, kā tas iepriekš tika izdarīts ar konkurences noteikumiem. Poissonnier, G., Tricoit, J.-P., La CJCE confirme sa volonté de voir le juge national mettre en oeuvre le droit communautaire de la consommation, *Petites affiches*, 2007. gada septembris, Nr. 189, 15. lpp., norāda, ka Tiesa atšķirībā no Komisijas Kopienu tiesību normas par patērētāju tiesību aizsardzību nav skaidri atzinusi par *ordre public* normām. Autori tomēr uzskata, ka Tiesas apsvērumus šajā spriedumā var izprast šādā virzienā. Kā uzskata Courbe, P., Brière, C., Dionisi-Peyrusse, A., Jault-Seseke, F. un Legros, C., Clause compromissoire et réglementation des clauses abusives: CJCE, 26 octobre 2006, *Petites affiches*, 2007, Nr. 152, 14. lpp., šīs Tiesas judikatūras sekas ir tādas, ka Direktīvā 93/13 noteiktās patērētāju tiesību aizsardzības normas kļūst par *ordre public* normām.

42 — Iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 38. punkts.

3. panta 1. punkta t) apakšpunktam ir līdzeklis, kas nepieciešams Kopienai uzticēto mērķu sasniegšanai, it īpaši, lai paaugstinātu dzīves līmeni un kvalitāti visā Kopienā [43].

72. Es ļoti labi apzinos, ka šeit piedāvātā Direktīvas 93/13 6. un 7. panta interpretācija galu galā varētu izpausties kā dažu dalībvalstu sistēmās paredzētā likumīgā spēka pārtraukšana, līdz ar ko neizbēgams ir jautājums, kā šāda interpretācija ir savietojama ar Tiesas līdzšinējo judikatūru par Kopienu tiesībām pretēju valsts tiesību aktu un spriedumu likumīgo spēku.

73. Tiesa savā spriedumā lietā *Kapferer* [44] ir norādījusi uz *res judicata* principa nozīmīgumu gan Kopienu tiesību sistēmā, gan valstu tiesību sistēmās un vienlaikus apstiprinājusi principu, ka, lai nodrošinātu tiesību un tiesisko attiecību stabilitāti, kā arī pareizu tiesvedību, ir svarīgi, lai tiesu nolēmumi, kas kļuvuši galīgi pēc tam, kad izsmelti visi tiesību aizsardzības līdzekļi, vai pēc tam, kad beidzies šādai pārsūdzībai paredzētais termiņš, vairs nevarētu tikt apstrīdēti. Turklāt Tiesa, pamatojoties uz spriedumu lietā *Eco Swiss* [45], ir nolēmusi, ka no EKL 10. panta izrietošais sadarbības princips neliedz valsts tiesām atteikties no valsts procesuālo tiesību normu piemērošanas, lai pārbaudītu un atceltu likumīgā spēkā stājušos tiesas nolēmumu, ja izrādās, ka tas ir pretrunā Kopienu tiesībām [46].

74. Tomēr Tiesa šo spriedzi starp tiesisku drošību un patērētāju tiesību aizsardzību ir atrisinājusi, netieši noteikdama, ka *res judicata* princips ir spēkā tikai tad, ja ir ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi. Nosakot procesuālus noteikumus prasības celšanai, kas paredzēta indivīda to tiesību aizsardzībai, kuras tam rodas no Kopienu tiesību tiešas iedarbības, dalībvalstīm ir jānodrošina, lai šie noteikumi nebūtu mazāk labvēlīgi kā tie, kas reglamentē līdzīgas iekšējas sūdzības (līdzvērtības princips), un ka tie netiek izveidoti tā, ka praktiski nav iespējams īstenot tiesības, ko piešķir Kopienu tiesības (efektivitātes princips) [47].

75. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, it īpaši ievērojot efektīvas patērētāju tiesību aizsardzības nepieciešamību [48], kā arī Tiesas judikatūru [49], kas skaidri prasa tādu trešo personu pozitīvu iejaukšanos, kuras nav

43 — Turpat, 37. punkts.
44 — 2006. gada 16. marta spriedums lietā C-234/04 *Kapferer* (Krājums, I-2585. lpp., 20. punkts).
45 — 1999. gada 1. jūnija spriedums lietā C-126/97 *Eco Swiss* (*Recueil*, I-3055. lpp., 46. un 47. punkts).
46 — Iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Kapferer*, 24. punkts.
47 — Iepriekš 44. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Kapferer*, 22. punkts.
48 — Skat. šo secinājumu 59. punktu.
49 — Skat. šo secinājumu 50. punktu.

saistītas ar līgumslēdzējiem, esmu pārliecināta, ka likumīgā spēka pārtraukšana izņēmuma kārtā var būt vajadzīga.

76. No tā visa izriet, ka valsts tiesai ir jānoraida pieteikums par tāda galīga šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildi, kas ir taisīts bez patērētāja piedalīšanās, atceļot šo šķīrējtiesas nolēmumu, ja tiek konstatēts, ka vienošanās par šķīrējtiesu ietver patērētājam nelabvēlīgu negodīgu klauzulu [50].

2) Izpildes tiesas pārbaudes pienākums

77. Lai gan prejudiciālais jautājums šajā ziņā nav pilnīgi skaidrs, šķiet, ka iesniedzējtiesa vēlas no Tiesas saņemt atbildi uz jautājumu, vai izpildes tiesa ir ne tikai tiesīga, bet tai drīzāk ir pienākums pēc savas iniciatīvas pārbaudīt šķīrējtiesas klauzulas negodīgo raksturu.

78. Tāpēc vispirms ir jākonstatē, ka Tiesa gan spriedumā apvienotajās lietās *Océano* [51], gan spriedumā lietā *Cofidis* [52] runājusi par valsts tiesas "pilnvarām" jeb "iespēju" pēc savas iniciatīvas pārbaudīt klauzulas negodīgumu. Tas no pirmā skatiena ļautu secināt, ka valsts tiesa var kādas klauzulas negodīgo raksturu pārbaudīt, bet tai nav pienākuma to darīt. Tomēr šāda minēto spriedumu izpratne nekādā ziņā neatbilstu apstāklim, ka Tiesas apsvērumu kodols bija Direktīvā 93/13 noteiktais patērētāju tiesību aizsardzības mērķis.

79. Tiesa īpašu uzsvaru likusi uz to, ka attiecīga pārbaude tiesā ir labi piemērota atturošai iedarbībai un tādējādi mudina, lai tirgotāji izbeigtu negodīgu klauzulu iekļaušanu patērētāju līgumos. Manuprāt, šādas pārbaudes atturošā iedarbība tiktu ievērojami

50 — Šādi arī Azparren Lucas, A., Intervención judicial en el arbitraje — La apreciación de oficio de cláusulas abusivas y de la nulidad del convenio arbitral, *Diario La Ley*, XXVIII gads, Nr. 6789, kurš komentē spriedumu lietā *Mostaza Claro* un uzskata, ka atbilde uz pašreizējā lietā izskatāmo jautājumu būtībā ir jābalsta uz tiem pašiem argumentiem kā lietā *Mostaza Claro*. Autors uzskata, ka Tiesa minētajā spriedumā pamatojas uz efektivitātes principu, saskaņā ar kuru Kopienu tiesību sistēmā paredzēto tiesību izmantošana nedrīkst būt pārāk apgrūtināta.

51 — Iepriekš minēts 8. zemsvītras piezīmē, 25. punkts.

52 — Iepriekš minēts 9. zemsvītras piezīmē, 32., 33. un 35. punkts.

mazināta, ja tā būtu atkarīga vienīgi no izpildes tiesas rīcības brīvības. Turpretī patērētāju tiesību aizsardzība atbilstoši Kopienu tiesību prasībām tiktu nodrošināta, ja valsts tiesai būtu tiesisks pienākums veikt šādu pārbaudi [53].

80. Šāda doma, šķiet, ir arī sprieduma lietā *Mostaza Claro* pamatā. Tajā Tiesa secinājusi, ka patērētāju tiesību aizsardzības nozīme Kopienu tiesību sistēmā pamato, ka "valsts tiesai pēc savas iniciatīvas ir *jāpārbauda* negodīga līguma noteikuma raksturs un, to veicot, ir *jāizlīdzina* starp patērētāju un tirgotāju pastāvošā nelīdzsvarotība" [54].

81. Līdz ar to Tiesa minētajā spriedumā nolēma, ka "Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka valsts tiesai, kura izskata prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, var pārbaudīt šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību un atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, ja šķīrējtiesas līgums ietver patērētājam nelabvēlīgu negodīgu noteikumu, pat ja patērētājs spēkā neesamību ir apgalvojis nevis šķīrējtiesas procesā, bet tikai procesā, kurā tiek izskatīta prasība par atcelšanu". Kā jau minēts iepriekš, Tiesa savu lēmumu būtībā pamatojusi ar to, ka Kopienu patērētāju tiesību aizsardzības noteikumi ir normas, kas pieder sabiedriskajai kārtībai [55].

82. Tāpēc no iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka valsts tiesai ar Kopienu tiesībām tiek noteikts pienākums veikt pārbaudi.

53 — Šajā sakarā skat. arī Van Huffel, M., La condition procédurale des règles de protection des consommateurs: les enseignements des arrets Océano, Heininger et Cofidis de la Cour de Justice, *Revue européenne de droit de la consommation*, 2003, 97. lpp., kurš pauž viedokli, ka Tiesas izvirzītos mērķus varētu sasniegt tikai tad, ja valsts tiesai tiktu noteikts pienākums pēc savas iniciatīvas konstatēt līguma klauzulas negodīgo raksturu.

54 — Iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 35.–38. punkts. Skat. sprieduma dažādās valodu versijas, piemēram, spāņu ("*deba* apreciar de oficio"), vācu ("von Amts wegen … prüfen *muss*"), franču ("*soit tenu* d'apprécier d'office"), angļu ("*being required* to assess of its own motion"), itāļu ("*sia tenuto* a valutare d'ufficio"), holandiešu ("ambtshalve *dient* te beoordelen") un portugāļu ("*deva* apreciar oficiosamente").

55 — Iepriekš 3. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Mostaza Claro*, 38. punkts. Tā to saprot juridiskajā literatūrā. Skat. iepriekš 28. zemsvītras piezīmē minēto Jordans, R. un iepriekš 41. zemsvītras piezīmē minētos Poissonnier, G., Tricoit, J.-P.

VII — Secinājumi

83. Pēc visa iepriekš minētā iesaku Tiesai atbildēt *Juzgado de Primera Instancia nº4 de Bilbao* šādi:

No Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvā 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos noteiktā patērētāju tiesību aizsardzības mērķa izriet, ka tiesa, kura lemj par pieteikumu par izpildraksta izdošanu tāda galīga šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildei, kas taisīts, nepiedaloties patērētājam, pēc savas ierosmes pārbauda vienošanās par šķīrējtiesu spēkā neesamību un tā rezultātā atceļ šķīrējtiesas nolēmumu, ja vienošanās par šķīrējtiesu, pēc tās domām, ietver negodīgu šķīrējtiesas klauzulu, kas ir nelabvēlīga patērētājam.